

Rapport Skogsskadenätverkets årliga träff 2017, 12 december

Skogsskadenätverket mellersta Norrland har sedan ett antal år träffats för att utbyta erfarenheter och höja kunskapsläget vad gäller skogsskador i regionen. Årets träff genomfördes i samverkan mellan Skogsstyrelsen och Mittuniversitetet och hölls i Mittuniversitetets lokaler på Campus Sundsvall. Ett 30 personer deltog representerande skogsbruket, markägare, myndigheter och universitet.

Dagen var indelad i fyra pass med olika teman. Nedan följer några korta noteringar från respektive pass och de presentationer som gavs. De flesta av presentationerna finns tillgängliga på Mittuniversitetets hemsida (www.miun.se/....)

Pass 1 - Information

Anna Marntell (Skogsstyrelsen) gav som regional skogsskadesamordnare en kort historik över de senaste 10 årens skogsskador och etablerandet av ett regionalt nätverk. Problematiken uppmärksammades redan kring 2009 när det stod klart att det i regionen fanns ett begynnande barkborreangrepp och som sedan tog fart i samband med de stormar som inträffade under 2011 och 2013. Parallellt med detta etablerades ett skogsskadenätverk och som drevs i form av ett projekt mellan 2011 och 2014. Efter ett par år utan extern finansiering så finns nu via medel från regionala strukturfonden återigen finansiering för samverkan från sommaren 2017 och till sommaren 2020.

Skogsstyrelsen har uppdaterat sina rutiner inför kommande skadesituationer, "kriser". Checklistor kring vem som gör vad finns och där Skogsstyrelsen har samordningsansvar mellan myndigheternas (främst Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen och Myndigheten för Samhällsberedskap) respektive ansvarsområden.

Anna informerade också om den samverkansprocess kring skogsproduktion som pågått under senaste året. En av arbetsgrupperna har specifikt arbetat med skogsskador och med Ola Kåren, SCA, som ordförande. Även om stormar och skadeinsekter varit en del av detta så upplevs nationellt viltbetesproblematiken som det största problemet inom skogsbruket. Samverkansprocessen kommer att avslutas under 2018 med ett flertal seminarier under året.

Karin Palmgren (Skogsstyrelsen) informerade om det Interreg-projekt som startas inom det så kallade "Nordens gröna bälte", där förutom Sverige, Nord- och Sörtröndelag i Norge ingår. Projektet fokuserar på skoglig anpassning i ett föränderligt klimat och avser att belysa utmaningar inom virkesförsörjningen. En huvudfråga är vilka anpassningar som krävs när klimatet förändras. Projektet är brett och inkluderar förutom skogsskador också frågor som markskador, förändrad hydrologi och risker för skador på miljövärden. Målet är att sammanställa relevant kunskap och sprida denna till ett brett spektrum av avnämare.

Kerstin Dafnäs informerade om det kvinnliga nätverket "Spillkråkans" verksamhet. Nätverket har funnits i närmare 20 år och har idag cirka 400 medlemmar fördelat över landet i 7 olika "stammar". Verksamheten syftar till att öka kunskapen om hållbart skogsbruk genom att arrangera exkursioner, resor och seminarier. Då de kvinnliga skogsägarna utgör närmare 40% av landets skogsägare så finns många perspektiv på ägandet att belysa. Medlemmarna spänner från självverkande skogsägare, till de som ärvt skog och de som sett skog som en investering.

Pass 2 – Skogsskadeläget 2017 och framöver

Lars Edenius (SLU, Umeå) inledde passet med en översikt av kunskapsläget kring betesskador. En drivande faktor för betestrycket är tillgången på foder i fältskiktet och där en tydlig relation finns mellan denna fodertillgång och betestrycket. En viktig fråga är hur ändrade skötselmetoder (trädslag, röjning mm) långsiktigt påverkar betesproblematiken. Via det skogliga planeringsinstrumentet Heureka kan foderprognoser tas fram för olika skötselalternativ och öppnar därmed en möjlighet att göra utvärderingar på landskapsnivå. Ett skötselalternativ som belystes var att plantera tall tätare vid förnygringsfasen vilket bör kunna minska det totala betestrycket.

Gunnar Isacsson (Skogsstyrelsen) gav en översikt av barkborreläget. Det finns stora regionala skillnader inom norra Sverige men där fortfarande mellersta Norrland har stora stammar av barkborrar. Klimatfrågan kan komma att bli avgörande då risken finns att arterna lyckas kläcka en andra generation om temperaturen stiger. Förutom en ökad reproduktion så förvärras läget av många av barkborrarnas predatorer är lägre till antalet under senare delen av sommaren. Gunnar varnade också för att liten granbarkborre (*Ips acuminatus*) verkar sprida sig söderut och kan komma att bli en skadegörare också i mellersta Norrland inom något årtionde.

Gunnar informerade vidare om den nyligen upptäckta skadesvampen *Diplodia pinea* som först observerades häromåret utanför Arlanda. Sannolikt har dock arten funnits i Sverige under de senaste 10 åren. Symptomen liknar knäcksjuka men svampen attackerar också unga träd. Det är oklart i vilken mån den kommer att på sikt bli en allvarlig skadegörare men risken finns att gynnas av ett varmare klimat.

Niklas Åberg (Skogsstyrelsen) berättade om den övervakning som genomförs av barkborrar i regionen. Även under 2017 så fanns områden med höga fångster och då speciellt i Medelpad och norra Hälsingland. I enskilda fällor var fångsterna upp till 40.000 barkborrar. Möjligen kan de stora värdena bero på att fällorna ”drar” mer insekter då mängden tillgängliga vindfällan minskat. Niklas redovisade vidare den kantinventering som genomförts. Under senhösten inventerades ca 2,5 km hyggeskant med ca 36 färskt angripna granar per km hygges kant. Om angreppen är 5 eller minder är risken för större angrepp på stående skog liten. Så det är fortsatt stora skador men mindre är under 2015 och 2016.

Pass 3 – Projektet BESKA

Under eftermiddagen presenterades projektet ”Bekämpning av skogsskador i mellersta Norrland – BESKA”. Projektet är finansierat av den regionala strukturfonden, Region Jämtland/Härjedalen, Region Västernorrland samt av ingående projektpartners. Huvudman för projektet är Mittuniversitetet. Projektets övergripande mål är att i ljuset av pågående klimatförändringar stärka skogsbruket i regionen så att råvaruförsörjningen långsiktigt inte hotas av ökande skogsskador.

Bengt Gunnar Jonsson (Mittuniversitetet) gav en översiktlig beskrivning av projektet och de fyra delområden som ingår; i) kemisk kommunikation hos skadeinsekter, ii) ”push-and-pull” metodik för att minska angrepp av barkborrar, iii) skadegörare på skogsplantor och iv) samverkansplattform kring skogsskador. Projektet är tre-årigt och löper fram till halvårsskiftet 2020. Under det första halvåret har flera projektaktiviteter startats upp, men de större studierna i fält och på lab kommer att starta under 2018.

Lina Viklund (Mittuniversitetet) presenterade resultat från tester av ny feromoner för arter inom släktet *Polygraphus*. Flera av arterna är kända som eller kan vara potentiella skadegörare men där vi hittills saknat effektiva feromoner för att övervaka deras förekomst och populationsvariationer. Ett nytt

feromon för mindre dubbelögad bastborre (*Polygraphus subopacus*) har tagits fram och som framstår som effektivt. Samtidigt har feromoner testats för två ytterligare arter i släktet (*P. poligarphus* och *P. punctifrons*). Som en viktig del i projektet har också ett samarbete med ryska forskare i Krasnojarsk inletts. Här har en östlig art, *P. proximus*, på senare år skadat stora arealer skog. Då arten uppenbarligen är på spridning västerut finns en risk att den också kan komma att kolonisera i Sverige. Förhoppningen är att projektet ska kunna identifiera feromon även för denna art och därmed på ett tidigt skede kunna uppmärksamma om det dyker upp i landet.

Erik Hedenström (Mittuniversitetet) berättade om den nya analysutrustning som inskaffats för projektet. Då insekterna själva producerar många kemiska substanser och då även trädens egna ämnen måste beaktas är det en utmaning att identifiera de specifika substanser som utgör insekternas kommunikation. Med hjälp av analysutrustningen kan dessa substanser separeras och sedan direkt testas på insekternas antenner. Om en substans ingår i den kemiska kommunikationen kommer denna att fästa på insektens antenn och ger då en elektrisk signal. Denna signal registreras av analysinstrumentet och därmed kan man på ett mycket mer effektivt sätt identifiera centrala substanser.

Matilda Lindmark (Mittuniversitetet) redogjorde för de försök som planeras med att behandla toppskott av tall med substansen "Antibeta" som utvecklas av projekts partner, Silvestris. Tanken är att på ett antal hyggen under vintern spreja toppskott på tallplanteringar för att kunna bekräfta substansens förmåga att styra bort betet från det värdefulla toppskottet.

Kopplat till delprojektet skadegörare på skogsplantor redogjorde Niklas Borgh (Norrplant, SCA) för de problem de har med vinterbete av sork på Bogrundets plantskola. Man har periodvis haft rätt stora skador på vinterlagrade plantor då dessa betas av sorkar. Det finns därmed ett behov av att identifiera nya miljövänliga substanser som avskräcker sorkarna. Pilotförsök med ett antal växtextrakt kommer att genomföras inom ramen för projektet under kommande vinter.

Pass 4 – Diskussion inför 2018

Nätverksmötet avslutades med en kort öppen diskussion mellan deltagarna om hur samverkan kan utvecklas och specifika frågor där projektet BESKA kan bidra. Det efterlystes till exempel ett riktat seminarium kring betesproblematiken. Mittuniversitetet kommer att under 2018 ta ett initiativ att arrangera ett sådant seminarium. Nästa nätverksträff kommer att hållas vid ungefär samma tid 2018 och då med SCA som värd för mötet.